

Пасля вельмі змястоўнага «Бібліяграфічнага ўказальніка літаратуры па беларускаму мовазнаўству» (Мінск, 1960), складзенага М. А. Жыдовіч, Я. М. Рамановіч і А. К. Юрэвіч, з'явілася кніга **Н. Б. Ватацы «Мастацкая літаратура Савецкай Беларусі (1917—1960)»**, выпушчаная Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

Бібліяграфічны даведнік Н. Б. Ватацы дае нагляднае ўяўленне пра небывалы росквіт і развіццё беларускай мастацкай літаратуры за гады Савецкай улады, пра шматлікія пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў на рускую мову, а таксама на мовы народаў СССР і замежных мовы. У прадмове да кнігі і ў тэксце складальнік прыводзіць надзвычай цікавыя лічбы. Калі за перыяд з 1855 па 1916 год на беларускай мове было выдадзена 136 кніг (з іх на тэрыторыі Беларусі ўсяго 22 кнігі), дык за 43 гады Са-

НОВЫ БІБЛІАГРАФІЧНЫ ДАВЕДНІК

вецкай улады — з 1917 па 1960 год — выдадзена 1799 кніг беларускіх пісьменнікаў на роднай мове, 446 у перакладзе на рускую мову, 159 — у перакладзе на мовы народаў СССР і 91 кніга на замежнай мове — агульным тыражом звыш 40 мільёнаў экз.

У даведніку шмат самых разнастайных звестак пра паасобныя кнігі беларускіх пісьменнікаў, літаратурныя альманахі, анталогіі і тэматычныя зборнікі. Цікава, напрыклад, даведацца, што кнігі Янкі Купалы з 1917 па 1960 год выдадзены ў Савецкай Беларусі 66 разоў на роднай мове тыражом 587 820 экзэмпляраў. Апрача таго, кнігі народнага паэта выдаваліся за гэты перыяд на рускай мове (34 кнігі), украінскай (8 кніг), азербайджанскай, армянскай, грузінскай, кіргізскай, латышскай, літоўскай, малдаўскай, таджыкскай, туркменскай, узбекскай, чувашскай, эстонскай і яўрэйскай мовах.

а таксама ў перакладзе на балгарскую, кітайскую, польскую і румынскую мовы.

Не менш цікавыя звесткі сабраны пра выданне і пераклады кніг Якуба Коласа: 105 кніг на беларускай мове агульным тыражом звыш мільёна экзэмпляраў выдадзены ў Мінску, Вільні і Коўна; кнігі паэта выходзілі таксама ў Маскве, Ленінградзе, Смаленску, Ташкенце, Алма-Аце, Петразаводску, Кішынёве, Душанбе, Харкаве, Кіеве, Шанхаі, Улан-Батары, Берліне, Варшаве, Празе. А вось звесткі пра выданне аповесці «Дрыгва»: 8 асобных выданняў у арыгінале, 4—на рускай, 3 — на польскай мове; кніга выдавалася таксама на ўкраінскай, казахскай, малдаўскай, таджыкскай, іўрэйскай і кітайскай мовах.

Праўда, апісваючы выданні твораў Купалы і Коласа, складальніку трэба было б трымацца адзінага прынцыпу. На стар. 149, 152 і 154 у зносках адзначаюцца паасобныя выданні твораў Якуба Коласа, якія з'явіліся ў Вільні і Коўна ў 20-я і 30-я гады (праўда, не ўсе), і зусім чамусьці не ўлічваюцца аналагічныя віленскія выданні твораў Янкі Купалы. Незразумела таксама, чаму не знайшлася месца ў даведніку для купалаўскай «Паўлінкі», якая выдадзена на беларускай мове ў Польшчы (Беласток, Выдавецтва Галоўнага праўлення беларускага грамадска-культурнага таварыства, 1956, 70 стар., 2500 экз.).

У бібліяграфічным даведніку сабраны матэрыялы пра вялікую папулярнасць твораў беларускіх пісьменнікаў малодшага пакалення ў шматмільённага савецкага і замежнага чытача. Напрыклад, кнігі Янкі Брыля выдадзены на рускай мове тыражом 1550 тысяч экзэмпляраў, на ўкраінскай — тыражом 303 тысячы экзэмпляраў, паасобныя кнігі пісьменніка выдаваліся ў Рызе, Вільнюсе, Петразаводску, Казані, Ашхабадзе, Кіеве, Таліне, Сафіі, Шанхаі, Пекіне, Берліне, Варшаве, Бухарэсце, Браціславе і Празе. Добра ведае рускі чытач творы Івана Шамякіна, якія выдаваліся тыражом 1677 тысяч экзэмпляраў, чытаюць яго раманы на роднай мове грузіны і казакі, латышы і літоўцы, украінцы і малдаване, таджыкі і эстонцы, палякі і кітайцы.

Апрача аўтарскіх кніг, у бібліяграфічным даведніку апісаны літаратурна-мастацкія і грамадска-палітычныя часопісы, у якіх публікаваліся мастацкія творы, літаратурныя альманахі, анталогіі, тэматычныя зборнікі і ўсе аналагічныя выданні на мовах народаў СССР і замежных мовах, дзе друкаваліся творы беларускіх пісьменнікаў. Але гэты раздзел кнігі быў бы значна цікавейшы і багацейшы, калі б складальнік пазнаёміўся са зместам усіх альманахаў, анталогій і тэматычных зборнікаў. Чамусьці тут няма паслядоўнасці: у адным выпадку падрабязна перадаецца змест (2479-а, 2514, 2535, 2576-а, 2583, 2584, 2585,

2600, 2607, 2614 і інш.), а ў другім (2479, 2485, 2486, 2500, 2501, 2540, 2541, 2577, 2578, 2604, 2608, 2612 і інш.) пра змест нічога не гаворыцца.

У даведніку апісаны творы 371 аўтара, зарэгістравана 2617 кніг, альманахаў, анталогій і зборнікаў. Аднак, нягледзячы на ўсё багацце матэрыялаў, бібліяграфічны даведнік, на жаль, не дае поўнага ўяўлення пра кніжную прадукцыю беларускай мастацкай літаратуры за 1917—1960 гг. Справа ў тым, што ў ім чамусьці не ўлічваюцца беларуская крытыка і літаратуразнаўства, шматлікія перавыданні кніг і зборнікі тэкстаў дарэвалюцыйных беларускіх пісьменнікаў, фальклорныя творы, якія выходзілі асобнымі кнігамі. Праўда, у прадмове паведамляецца, што беларускай крытыцы будзе прысвечана асобнае бібліяграфічнае выданне. Гэта добра, але навукова вартасць даведніка была б значна большая, калі б складальнік не адрываў крытыку і літаратуразнаўства ад мастацкай літаратуры і, робячы апісанне той ці іншай кнігі, прыводзіў бібліяграфічныя звесткі пра найбольш цікавыя рэцэнзіі на гэтыя кнігі.

З прадмовы відаць, што, апрача бібліяграфічнага даведніка пра беларускую крытыку і літаратуразнаўства, будзе выдадзена яшчэ кніга «Літаратура народаў СССР у беларускім друку». З'яўленне такіх выданняў трэба толькі вітаць і пажадаць, каб яны хутчэй з'явіліся на кніжнай паліцы. Але дзе ж будуць ўлічаны кнігі В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Цёткі, М. Багдановіча і іншых дарэвалюцыйных пісьменнікаў, якія выйшлі ў савецкі час? Дзе будуць апісаны фальклорныя творы і фальклорныя тэматычныя зборнікі?

У даведніку Н. Б. Ватаці трапляюцца недакладнасці ў апісанні некаторых кніг: першае выданне аповесці М. Гарулёва «Сябры-таварышы» названа другім выданнем, няправільна паказана дата выхodu кнігі В. Казлова «Людзі асабага складу» (стар. 133), не названы перакладчык на ўкраінскую мову трылогіі Я. Коласа «На ростанях» (стар. 162), у дзесяць разоў завышаны тыраж кнігі Купалы «Вершы, том I» (1946 г.). Часта няма звестак пра тыраж паасобных кніг. Праўда, на некаторых кнігах, магчыма, сярод выхадных дадзеных няма звестак пра тыраж (Я. Колас, «Сцэнічныя творы», 1917; «Сымон-музыка», 1918). Але цяжка даць веру, каб не паказаны быў тыраж, скажам, на выданні трылогіі «На ростанях» (Вучпедвыдавецтва БССР, 1958), на зборніку Коласа «Избранные стихи» (6-ка «Огонек», 1948) ці на кнізе В. Лівенцава «Партызанскі край» (Дзяржвыдавецтва БССР, 1950), на зборніку Купалы «Выбранае» (Кіеў, 1947) і іншых кнігах.